

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott

Ert ärende dnr Ju2022/00245

Utredningen har lämnat förslag som Brottsoffermyndigheten ställer sig bakom. Utifrån de intressen som Brottsoffermyndigheten har att bevaka vill myndigheten lyfta fram följande synpunkter.

4.7.7 Åtgärder för att säkerställa att brott som barn under 15 år misstänks för utreds i större utsträckning

Brottsoffermyndigheten välkomnar förslaget att utvidga möjligheten att inleda en utredning enligt § 31 tredje stycket. Att större hänsyn nu kan tas till ett enskilt intresse är ett viktig markering som visar att målsägandens intresse av upprättelse har betydelse. Det är också tillfredställande att förekomsten av enbart ett intresse kan vara tillräckligt för att en utredning ska anses påkallad.

5.4.1 Bestämmelserna om bevistalan bör ändras

Att skuldfrågan för ett barn under 15 år som misstänks för brott kan prövas i fler fall är angeläget utifrån målsägandens intresse av tillgång till rättvisa och upprättelse. Det är inte minst viktigt eftersom våld med skjutvapen under senare år har ökat bland minderåriga. Ett annat skäl till att Brottsoffermyndigheten ställer sig bakom det här förslaget är att det har betydelse för målsägandens möjligheter att få ersättning.

När en bevistalan inte förs är brottsoffret hänvisat till den utredning som socialtjänsten gör och som inte alltid är inriktad på brottsoffret, vilket kan göra att dennes möjligheter att få ersättning minskar. Att brottsoffer går miste om sin rätt till ersättning kan minska förtroendet för rättsväsendet och benägenheten att anmäla brott. Mot den bakgrunden är det angeläget att det ges fler möjligheter att få ett klargörande i skuldfrågan. Även utifrån de förslag som lämnats i betänkandet Ersättning till brottsoffer (SOU 2021:64) och som kan komma att leda till höjningar av ersättningen för kränkning vid de typer av brott som avses i förslaget är Brottsoffermyndigheten positivt inställd till utredningens förslag.

6.6 Juridiskt biträde för målsäganden

Brottsoffermyndigheten välkomnar förslaget att införa en möjlighet för målsäganden att få ett juridiskt biträde vid en § 31-utredning och en eventuell efterföljande bevistalan. Den bestämmelse som nu föreslås innebär att lagen om målsägandebiträde och lagen om särskild företrädare för barn blir tillämpliga när en § 31 utredning inleds. Den del av förslaget som gäller lagen om målsägandebiträde kan bli tillämplig på alla som drabbas av ett brott som begåtts av en person under 15 år under de förutsättningar som anges i § 1 lagen om målsägandebiträde. När ett barn utsatts för brott av någon annan än en vårdnadshavare utses normalt ett målsägandebiträde enligt förarbetena till lagen om målsägandebiträde. Målsägandebiträdet har en mycket viktig roll för målsäganden i rättsprocessen. Det har visat sig ha en signifikant inverkan på lagföringsandelen när ett målsägandebiträde är utsedd för målsäganden. Mot den bakgrunden menar Brottsoffermyndigheten att lagstiftningen om målsägandebiträde kan förtydligas så att det säkerställs att ett målsägandebiträde förordnas när ett barn utsätts för ett brott på vilket fängelse kan följa. Det har betydelse från ett barnrättsperspektiv eftersom ett målsägandebiträde har rätt att närvara vid förhör med målsäganden och att ställa frågor under förhöret, och på det sättet kan bidra till att barnets rätt att vara delaktig i processen förbättras.

Genom en lagändring som genomfördes 2018 kvarstår inte målsägandebiträdets uppdrag i överrätten. Domstolsverket utvärderar för närvarande lagändringen och Brottsoffermyndigheten har lämnat synpunkter. I sammanhanget vill Brottsoffermyndigheten påpeka att i många fall när den misstänkte är under 18 år finns det också en målsägande som är underårig och som inte har möjlighet att följa rättsprocessen eller att agera i rättsprocessen. Det innebär att det ankommer på vårdnadshavaren att bistå barnet. Eftersom detta inte alltid är möjligt är det särskilt angeläget att möjligheten för barn att få ett målsägandebiträde i överrätt förbättras och tydliggörs så att ett målsägandebiträde kan bistå barnet i de situationer där det är relevant.

Brottsoffermyndigheten vill också framhålla att det saknas en möjlighet för målsägandebiträdet att bistå målsäganden med åtgärder som rör verkställighet av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning. Därför anser myndigheten att i situationer där någon utsatts för brott och ett målsägandebiträde förordnats, bör den personen ha samma rätt till hjälp med åtgärder som rör verkställighet av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning som i de fall där en särskild företrädare har utsetts. Det bör åtminstone vara fallet när brottsoffret är ett barn, så att unga brottsoffer inte riskerar att gå miste om sin ersättning.

Att en särskild företrädare kan utses vid en § 31-utredning och en eventuell efterföljande bevisalan är positivt men det finns också ett problem som gör sig gällande när en särskild företrädare ska bistå ett brottsoffer med frågor som rör verkställighet av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning. Enligt § 4 förordningen om särskild företrädare för barn ska ersättning för åtgärder som rör verkställighet av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning begäras senast inom ett år från det att domen eller det slutliga beslutet fick laga kraft eller, om allmänt åtal inte har väckts, från det att förundersökningen lades ned eller beslut fattades i åtalsfrågan. Eftersom processen med försäkring och utredning av bestående men kan ta längre tid än ett år kan brottsoffret i slutändan kan gå miste om sin rätt till ersättning. Mot den bakgrunden finns det ett behov av att utöka tidsfristen i § 4 för allvarliga våldsbrott så att en reglering av skadan kan avslutas.

I betänkandet hänvisas till det problem som Brottsoffermyndigheten påtalat gällande vårdnadshavares ansvar enligt 3 kap 5 § skadeståndslagen. Utgångspunkten är att brottsskadeersättning betalas till den del skadan inte täcks av annan ersättning som den skadelidande har rätt till på grund av skadan. När den som begår brott är under 15 år måste en ansökan till Brottsoffermyndigheten innehålla uppgifter om barnets betalningsförmåga och en utredning måste göras av vårdnadshavarens förmåga att betala skadeståndet. Det är relativt ovanligt att barn under 15 år anses ha betalningsförmåga. Om den underåriges föräldrar bedöms ha förmåga att betala ett eventuellt skadestånd är sökanden därför hänvisad att föra en civilrättslig talan. Först därefter kan brottsskadeersättning bli aktuell. För den som söker ersättning kan detta upplevas som komplicerat. Dessutom kan kostnader i processen i praktiken göra det utsiktslöst att föra en sådan talan vilket leder till att målsäganden inte får sin ersättning.

8.6.2 En rätt för målsäganden att underrättas efter ett godkänt strafföreläggande

Brottsoffermyndigheten ser positivt på förslaget om en ändring i förundersökningskungörelsen som innebär att målsäganden så snart som möjligt ska tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om beslut att ett utfärdat strafföreläggande har godkänts. Av det följer också att en myndighet som har utfärdat ett strafföreläggande som har godkänts ska ombesörja en sådan underrättelse för en målsägande som begärt det.

Att få information är en av de mest grundläggande rättigheter som brottsoffer har, bland annat enligt EU-direktivet om miniminormer för brottsoffers rättigheter (Brottsofferdirektivet). I det här sammanhanget vill Brottsoffermyndigheten peka på att det har visat sig att det finns flera brister i hur polisen lämnar information till brottsutsatta vilket gör att brottsoffer inte får den information de har rätt till.

Information till brottsutsatta bör så långt det är möjligt anpassas efter individens behov. Därför menar Brottsoffermyndigheten, mot bakgrund av brottsofferdirektivet och barnkonventionens bestämmelser, att polisens informationsskyldighet till brottsutsatta utvidgas med en bestämmelse som tydliggör att den information som lämnas ska anpassas till vem som är målsägande och dennes möjligheter att ta till sig information.

I behandlingen av denna remiss har deltagit som beslutande generaldirektören Anders Alenskär och som föredragande juristen Anna Wergens.

Anders Alenskär

Anna Wergens

Adress
Brottsoffermyndigheten
Box 470
901 09 Umeå

Växeltelen
090-70 82 00

E-post och webbplats
registrator@brottsoffermyndigheten.se
www.brottsoffermyndigheten.se